

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку

С.М. Кваша

« _____ » _____ 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО:

на засіданні вченої ради факультету аграрного
менеджменту

Протокол № ____ від «9» червня 2021 р.

Декан факультету _____ А. Д. Остапчук

на засіданні кафедри економіки
Протокол № 5 від 27.05.2021 р.

Завідувач кафедри
_____ В.В. Байдала

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ
ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

1. Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
2. Галузь знань	07 Управління та адміністрування
3. Спеціальність	075 Маркетинг
4. Освітньо-наукова програма	Маркетинг
5. Гарант ОНП	професор Буряк Р.І.
6. Розробник:	доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки Єрмаков Олександр Юхимович

Київ - 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Методика дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи (назва)

Галузь знань, спеціальність, освітньо-науковий рівень		
Галузь знань	<u>07 – Управління та адміністрування</u> (шифр і назва)	
Спеціальність	<u>_075 – Маркетинг</u> (шифр і назва)	
Ступінь вищої освіти	<u>Третій (освітньо-науковий) рівень</u>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	<u>120</u>	
Кількість кредитів ECTS	<u>4</u>	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Денна форма навчання	Вечірня (заочна) форма навчання
Рік підготовки	2020/2021	2020/2021
Семестр	1	1
Лекційні заняття	20 год.	20 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	30 год.
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	70 год.	70 год.
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи аспіранта	2 год. 4 год.	

2. Актуальність, мета та завдання дисципліни

Актуальність дисципліни «Методика дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи» полягає в тому, що зростання вимог до підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів, потребує якісно нового теоретичного і методолого-методичного забезпечення науково-дослідницької діяльності в галузі економіки.

Метою даної дисципліни є формування знань аспірантів з питань методології, методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності в економіці, тобто наукового й практичного підґрунтя для ефективного проведення наукових досліджень для підготовки дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Предмет дисципліни: методологія та організація наукових досліджень.

Місце дисципліни в освітньому процесі підготовки аспірантів: навчальна дисципліна «Методологія економічного дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи» є обов'язковою компонентою освітньо-наукової програми і входить до циклу спеціальної (фахової) підготовки здобувачів третього рівня освіти зі спеціальності маркетинг.

Завданням вивчення дисципліни є теоретико-методологічна підготовка здобувачів третього рівня вищої освіти, формування їх культури та навичок проведення наукових досліджень, впровадження отриманих наукових результатів у практику діяльності.

Вивчення даної дисципліни базується на діалектичному методі пізнання та загальноекономічних законах і має тісний зв'язок з такими дисциплінами, як філософія, економічна теорія, мікро-, макроекономіка 2, аграрна політика в умовах глобалізації економіки, педагогіка вищої школи, економетрика та моделювання економічних процесів, розвиток агропродовольчих ринків в умовах євроінтеграції, маркетингова діяльність в аграрних формуваннях.

Основними формами вивчення даної дисципліни є: лекції, практичні заняття, а також самостійна робота аспірантів.

При проведенні практичних занять головна увага приділяється поглибленню аспірантами теоретичних знань з методології, методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності в економіці з широким використанням навчально-методичної та додаткової наукової літератури. Закріплення знань забезпечується шляхом виконання передбачених навчальною програмою завдань. В основу практичних занять покладена робота аспірантів по індивідуальних завданнях під керівництвом викладача.

За навчальним планом для вивчення дисципліни відводиться 150 аудиторних годин робочого часу, в тому числі 30 годин лекційного курсу та 30 годин практичних занять.

До основних питань, які розкривають зміст структури дисципліни «Методологія наукового дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи», належать:

1. Методологія наукового дослідження. Теми: Наукове дослідження як засіб зростання науково-технічного потенціалу. Психологія і технологія наукової

творчості. Академічна добросесність. Основи методології науково-дослідної діяльності. Методологія економічного дослідження.

2. Організація підготовки дисертаційної роботи. Теми: Організація наукового економічного дослідження. Система методів економічних досліджень: характеристика та особливості застосування. Інформаційне забезпечення наукових економічних досліджень. Підготовка і оформлення наукових робіт (наукових статей, монографій, наукових доповідей). Дисертаційна робота як кваліфікаційне дослідження (виконання дисертації та її захист).

Підсумковим видом контролю знань є залік відповідно до програми навчальної дисципліни.

В результаті вивчення даної дисципліни аспіранти повинні знати:

- методологію і методи наукового економічного дослідження;
- основи організації наукових досліджень в економіці;
- особливості підготовки і оформлення дисертаційних робіт економічного профілю.

На підставі одержаних знань аспірант повинен вміти:

- володіти фундаментальною, загальнонауковою, конкретно-науковою методологією та методами економічного дослідження з метою забезпечення реалізації в дослідницькому процесі принципів об'єктивності в оцінці;
- навчитися розробляти наукові проблеми, писати наукові статті, роботи, застосовуючи при цьому нові інформаційні технології, програмні забезпечення тощо;
- сприяти реалізації знань, навичок, творчого мислення в науково - дослідницькій діяльності майбутніх докторів філософії з економіки.

Вивчення дисципліни забезпечує набуття загальних та спеціальних компетентностей, які аспірант буде здатен продемонструвати після опанування її програми (програмовані результати).

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 3. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 4. Здатність до генерування нових ідей та прийняття обґрунтованих рішень для досягнення поставлених цілей.

ЗК 5. Здатність брати на себе відповідальність, саморозвиватися і самовдосконалюватися.

Спеціальні компетентності:

СК 1 Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у маркетингу та дотичних галузях і напрямках та можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з маркетингу і суміжних галузей.

СК 2 Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, глибоке розуміння англійських наукових текстів за напрямом досліджень.

СК 3 Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.

СК 4 Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.

СК 5 Здатність визначати комплекс необхідних кабінетних і польових методів і методик дослідження ринків, споживачів, конкурентів тощо з отриманням достовірних результатів відповідно до поставленої мети.

СК 6 Здатність розуміти призначення та застосовувати необхідне професійне обладнання, інструментарій, програмне забезпечення тощо, необхідні для проведення маркетингових досліджень

СК 7 Здатність формулювати наукову проблему, розробляти робочі гіпотези, визначати актуальність, мету, завдання, які необхідно вирішити для досягнення мети, оцінювати необхідні ресурси та час для реалізації, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики за напрямами спеціальності «Маркетинг»

СК 8 Здатність здійснювати просвітницьку та педагогічну діяльність у межах обраного напрямку маркетингу, застосовуючи традиційні та інноваційні методи, прийоми, засоби тощо.

СК 9 Здатність знаходити шляхи можливого використання отриманих результатів маркетингових досліджень для подальшого розвитку науки, підвищення якості навчального процесу та/або економічної ефективності виробництва.

Програмовані результати навчання:

ПРН 1 Мати передові концептуальні та методологічні знання з маркетингу та суміжних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

ПРН 2 Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми маркетингу державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях.

ПРН 3 Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень (опитувань, спостережень) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

ПРН 4 Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з маркетингу та суміжних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати

інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН 5 Розуміти особливості структури дисертаційної роботи, монографії, наукової статті, науково-методичних вказівок та науково-практичних рекомендацій, тез доповідей тощо.

ПРН 6 Володіти методами та прийомами спілкування з широкою науковою спільнотою та громадськістю загалом, а також у сфері наукової та/або професійної діяльності за спеціальністю «Маркетинг».

ПРН 7 Приймати обґрунтовані рішення, саморозвиватися і самовдосконалюватися, нести відповідальність за достовірність і новизну власних наукових досліджень та прийняття рішень, вміти мотивувати співробітників рухатися до спільної мети.

ПРН 8 Мати досвід роботи в команді, навички міжособистісної взаємодії.

ПРН 9 Знати принципи організації, форми здійснення навчального процесу в сучасних умовах, його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, опрацювання наукових та інформаційних джерел під час підготовки до занять, застосування активних методик викладання.

3. Навчальний план дисципліни «Методика дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи»

а) денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Разом годин	Аудиторні години			Самостійна робота з навчально-методичним матеріалом у дистанційній формі, год.
			Всього	У тому числі		
				Лекції	Практичні та семінарські заняття	
Методологія наукового дослідження						
1	Наукове дослідження як засіб зростання науково-технічного потенціалу	10	3	1	2	7
2	Психологія і технологія наукової творчості. Академічна доброчесність	16	6	2	4	10
3	Основи методології науково-дослідної діяльності	16	6	3	3	10
4	Методологія економічного дослідження (Система методів економічних досліджень: характеристика та особливості застосування)	18	10	4	6	8
Організація підготовки дисертаційної роботи						
5	Організація наукового економічного дослідження	14	6	2	4	8
6	Інформаційне забезпечення наукових економічних досліджень	12	4	2	2	8
7	Підготовка і оформлення наукових публікацій	13	5	2	3	8
8	Дисертаційна робота як кваліфікаційне дослідження	21	10	4	6	11
	Разом за навчальним планом	120	50	20	30	70
	Залік				1*	

Умовні позначення:

* – розрахунково відповідно до норм визначених наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» від 07.08.2002 № 450.

б) заочна і вечірня форма навчання

№ з/п	Назва теми	Разом годин	Аудиторні години			Самостійна робота з навчально-методичним матеріалом у дистанційній формі, год.
			Всього	У тому числі		
				Лекції	Практичні та семінарські заняття	
Методика наукового дослідження						
1	Наукове дослідження як засіб зростання науково-технічного потенціалу	10	3	1	2	7
2	Психологія і технологія наукової творчості. Академічна доброчесність	16	6	2	4	10
3	Основи методології науково-дослідної діяльності	16	6	3	3	10
4	Методологія економічного дослідження (Система методів економічних досліджень: характеристика та особливості застосування)	18	10	4	6	8
Організація підготовки дисертаційної роботи						
5	Організація наукового економічного дослідження	14	6	2	4	8
6	Інформаційне забезпечення наукових економічних досліджень	12	4	2	2	8
7	Підготовка і оформлення наукових публікацій	13	5	2	3	8
8	Дисертаційна робота як кваліфікаційне дослідження	21	10	4	6	11
	Разом за навчальним планом	120	50	20	30	70
	Залік				1*	

4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ **«Методика дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи»**

4.1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

МЕТОДИКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1. Наукове дослідження як засіб зростання науково-технічного потенціалу (1 лекційна година)

Питання лекції: Науково-технічний потенціал України та основні показники його розвитку. Основні джерела фінансування науки. Організація науково-дослідної діяльності в Україні. Характеристика наукових установ та особливості їх функціонування за ринкових умов. Категорії наукових і науково-педагогічних працівників. Пріоритетні напрями розвитку української науки. Основні напрями і форми міжнародної науково-технічної співпраці України.

Наука як динамічна система знань. Розвиток продуктивних сил і зростання обсягу наукових досліджень. Сучасна система наукових знань. Поглиблення інтеграції суспільних, природничих і технічних наук. Дисциплінарні та міждисциплінарні дослідження. Головна функція науки. Класифікація наук. Три групи галузей знання – природничі та технічні, суспільні науки і наука про мислення. Взаємозв'язок між ними. Підходи до класифікації наук: методологічний, гносеологічний, логічний. Мета і завдання фундаментальних та прикладних наук.

Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості. Академічна доброчесність (2 лекційні години)

Питання лекції: Мотиви наукової діяльності. Характеристика мотивів, які спонукають людину до наукової діяльності. Передумови наукових успіхів. Якості притаманні науковцю. Місце особистої ініціативи у досягненні наукових результатів. Особливості розумової праці. Роль логічного мислення у науковій діяльності. Основні закони логіки. Характеристика модальних суджень та їх особливості. Сутність безпосередніх умовиводів. Індуктивні та дедуктивні умовиводи, аналогія. Доведення, його структура. Логіка запитань та відповідей. Характеристика логічного мислення. Змішаний тип мислення.

Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил. Принципи академічної доброчесності. Форми та види академічної відповідальності. Академічний плагіат, самоплагіат та фабрикація. Дотримання академічної доброчесності аспірантами як здобувачами ступеня вищої освіти (самостійне виконання дисертаційного дослідження; посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання

достовірної інформації про результати власної наукової діяльності та використані при підготовці дисертації методики досліджень і джерела інформації).

Тема 3. Основи методології науково-дослідної діяльності (3 лекційні години)

Питання лекції: Місце теорії в наукових дослідженнях. Сутність теорії та її зв'язок з практикою. Підходи до визначення сутності теорії: гносеологічний, логічний, методологічний. Функція та основні складові теорії: ідеї, наукова ідея, гіпотеза, закон, закономірності, принцип, аксіома, теореми, категорія.

Методологія і методи наукового пізнання. Методологія у широкому і вузькому розумінні. Загальна методологія і часткова методологія. Принципи наукової методології: універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного і кількісного, діалектичного заперечення та відбиття. Діалектичний підхід в економічних дослідженнях. Діалектика як цілісна система законів, принципів та категорій. Три групи законів: окремі, особливі та загальні. Загальнонаукові та спеціальні принципи, закони, категорії і методи.

Відмінність між методологією та методикою. Функції методології. Що слід розуміти під методологічною основою дослідження? Які принципи належать до загальнонаукових принципів дослідження?

Роль системного підходу у загальнонауковій методології та його сутність. Поняття системи та її основні ознаки. Методологічні принципи, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного пізнання об'єкта. Що являють структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний та інші підходи? Структуризація об'єкта як необхідна умова його вивчення. Сутність синергетичного (синергійного) підходу та його інструментарій. Інформаційний підхід як фундаментальна методологія.

Як здійснюються і за якими напрямками пошуки методологічних основ дослідження? Поняття наукової концепції дослідження.

Тема 4. Методологія економічного дослідження (система методів економічних досліджень: характеристика та особливості застосування) (4 лекційні години)

Питання лекції: Методологія економічного дослідження як конкретнонаукова методологія. Конкретнонаукова (або частковонаукова) методологія як сукупність ідей або специфічних методів певної науки. Наукові концепції провідних учених-економістів як база для розв'язання конкретної дослідницької проблеми.

Поняття “методика” і “робоча методика”. Спеціальні методи: методи збору та узагальнення інформації, аналізу, прогнозування, моделювання, програмно-цільові, евристичні методи.

Методи спостереження та збору даних. Класифікація спостережень у наукових дослідженнях: за повнотою охоплення; за характером врахування факторів; за способом організації.

Методи вибіркового спостереження. Методи відбору інформації: не районованого, випадкового, механічного, типового, багатоетапного, багатофазного, комбінованого, серійного, моментного, малого.

Методи групування. Завдання групування у наукових дослідженнях. Типологічні, структурні та аналітичні групування. Прості, складні, комбіновані та багатомірні групування.

Таблично-графічні методи. Класифікація таблиць: прості (перелікові, хронологічні, територіальні), групові, комбіновані. Вимоги до складання таблиць. Графічний метод. Прогнозування подій і моделювання ситуації у вигляді графіків, діаграм, картограм, кардіограм, логічних схем. Сутність образу графіка. Види графіків за змістом навантаження (порівняння, структури, динаміки, контролю, просторового розташування, варіаційних рядів, залежностей варіюючи показників); за формою (стовпчасті, полосові, квадратні, кругові, фігурні, секторні, лінійні). Картограми та кардіограми, графічні знаки.

Методи аналізу. Сутність і класифікаційні види економічного аналізу за ознаками: галузевою, часовою, просторовою, функціональною, використання методів, суб'єктів, ступеня охоплення об'єктів, змісту. Групи методів залежно від мети, глибини аналізу та об'єкта дослідження.

Методи інформаційно-логічного аналізу. Метод порівняння. Методи розрахунку відносин та середніх величин.

Методи детермінованого (функціонального) факторного аналізу. Балансовий метод. Індексний метод. Методи визначення тенденцій та показників динаміки. Методи визначення показників варіації. Метод функціонально-вартісного аналізу. Кластерний аналіз, SWOT-аналіз, SPACE-аналіз.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 5. Організація наукового економічного дослідження (2 лекційні години)

Питання лекції: Сутність та основні етапи організації економічних досліджень. Явища і процеси економічного розвитку, їх пізнання. Етапи наукових досліджень. Реальний робочий план економічного дослідження.

Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження. Дослідницька робота як особливий вид діяльності. Етапи вибору проблеми (теми) та його основні вихідні документи. Вимоги, що ставляться до теми дослідження. Визначення мети і завдання наукового дослідження. Формулювання проблеми економічного дослідження.

Розробка структури проблеми – конкретизація проблеми дослідження. Сутність та послідовність конкретизації. Вивчення історичного аспекту проблеми. Виявлення кола вихідних питань дослідження.

Основи методики планування наукового дослідження. Робочий план. План-проспект. Орієнтована структура плану названої роботи. Календарний план-графік та його форма. Схема змістовного обґрунтування теми наукового дослідження.

Застосування системного підходу в наукових дослідженнях. Три базових положеннях, на яких ґрунтується поняття “система”. Принципи системного підходу в наукових дослідженнях: цілісність, всебічність, системоутворюючі відносини, субординація, динамічність, випереджальне відображення.

Правила оформлення результатів наукових досліджень.

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень (2 лекційні години)

Питання лекції: Роль інформації у наукових дослідженнях і класифікація наукових документів. Зв'язок дослідницької та інформаційної діяльності. Критерії визначення якості інформації в науковому дослідженні. Класифікація джерел наукових досліджень. Вихідні джерела наукової інформації. Вторинні (похідні) наукові документи.

Структура та призначення наукових документів. Сигнальна, релевантна, бібліографічна і нова (основна) інформація та їх змістовна характеристика.

Принципи збору інформаційного матеріалу. Робота з літературними джерелами, даним офіційної державної статистики, звітними даним підприємства. Реферативні збірники та бібліографічні покажчики. Правила складання бібліографії.

Інформація про об'єкт дослідження. Складові процесу накопичення та обробки наукової інформації. Пошук вторинної документної інформації з теми.

Аналіз наукової літератури з теми. Науковий факт. Отримання та аналіз первинної інформації. Робоча гіпотеза. Методи і засоби збору даних для перевірки робочої гіпотези.

Тема 7. Підготовка і оформлення наукових публікацій (наукових статей, монографій, наукових доповідей) (2 лекційні години)

Питання лекції: Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Авторський аркуш. Обліково-видавничий аркуш.

Наукова стаття. Структурні елементи статті. Наукова монографія. Тези наукової доповіді (повідомлення).

Методика підготовки та оформлення публікації. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу. Техніка написання тексту. Реферат. Доповідь (повідомлення).

Тема 8. Дисертаційна робота як кваліфікаційне дослідження (2 лекційні години)

Питання лекції: Дисертаційна робота. Загальна схема наукового дослідження. Вибір і затвердження теми. Формулювання назви роботи. Складання пояснювальної записки до вибору теми. Затвердження теми. Складання індивідуального і робочого планів.

Мова і стиль дисертаційної роботи. Особливості наукової мови. Стилiстичнi особливостi. Стислiсть.

Загальнi вимоги до оформлення дисертацiйної роботи. Нумерацiя. Подання текстового матерiалу. Лiтернi абрeвiатури. Iлюстрацiї. Таблицi. Формули. Посилання. Вимоги до цитування. Список використаних джерел. Додатки.

**4.2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ
„МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ
ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ”**

МЕТОДИКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1. Наукове дослідження як засіб зростання науково-технічного потенціалу

1. Предмет і сутність науки та її головна функція.
2. Класифікація наук.
3. Науково-технічний потенціал України.
4. Організація науково-дослідної діяльності в Україні. Підготовка кадрів та їх зайнятість.
5. Організаційно-функціональна трансформація науково-технічного потенціалу.
6. Міжнародна науково-технічна співпраця України.

**Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості.
Академічна доброчесність**

1. Мотиви наукової діяльності, їх характеристика та передумови наукових успіхів.
2. Якості притаманні науковцю. Місце особистої ініціативи у досягненні наукових результатів.
3. Особливості розумової праці.
4. Роль логічного мислення у науковій діяльності. Основні закони логіки.
5. Сутність безпосередніх умовиводів. Індуктивні та дедуктивні умовиводи, аналогія.
6. Доведення, його структура. Логіка запитань та відповідей.
7. Характеристика логічного мислення. Змішаний тип мислення.
8. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил.
9. Принципи академічної доброчесності.
10. Форми та види академічної відповідальності.
11. Академічний плагіат, самоплагіат та фабрикація.
12. Дотримання академічної доброчесності аспірантами як здобувачами ступеня вищої освіти.

Тема 3. Основи методології науково-дослідної діяльності

1. Методологія і методи наукового пізнання. Загальна методологія і часткова методологія.

2. Принципи наукової методології: універсального взаємозв'язку, діалектичного протиріччя, єдності якісного і кількісного, діалектичного заперечення та відбиття.
3. Діалектичний підхід в економічних дослідженнях. Діалектика як цілісна система законів, принципів та категорій.
4. Загальнонаукові та спеціальні принципи, закони, категорії і методи.
5. Накопичення наукових фактів у процесі дослідження як творчий процес щодо реалізації ідеї.
6. Ідея як продукт людського мислення, форма відображення дійсності.
7. Ідея як усвідомлення мети, перспективи пізнання і практичного перетворення дійсності.
8. Поняття нової ідеї та особливості її отримання.
9. Схема: парадигма - парадокс - нова парадигма. Розвиток науки як зміна парадигм, методів, стереотипів мислення. Роль інтуїтивних механізмів наукового пошуку.
10. Методологія як вчення про правила мислення при створенні теорії науки.
11. Методологія як теорія методів дослідження, створення концепцій, як система знань про теорію науки або систему методів дослідження.
12. Функції методології. Що слід розуміти під методологічною основою дослідження?
13. Філософська, або фундаментальна, методологія як вищий рівень методології науки. На чому ґрунтується розвиток методології?
14. Роль системного підходу у загальнонауковій методології та його сутність. Поняття системи та її основні ознаки.
15. Методологічні принципи, які забезпечують системну спрямованість наукового дослідження і практичного пізнання об'єкта.
16. Що являють структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний та інші підходи?
17. Структуризація об'єкта як необхідна умова його вивчення. Сутність синергетичного (синергійного) підходу та його інструментарій.
18. Інформаційний підхід як фундаментальна методологія.

Тема 4. Методологія економічного дослідження (система методів економічних досліджень: характеристика та особливості застосування)

1. Методологія економічного дослідження як конкретнонаукова методологія.
2. Як і за якими напрямками здійснюються пошуки методологічних основ дослідження? Поняття наукової концепції дослідження.
3. Стратегічні методологічні положення і принципи та їх тактичне втілення.
4. Що являють методи дослідження? Різниця між методом та теорією.
5. Метод як вихідний пункт та умова майбутніх досліджень.

6. Методика дослідження як система правил використання методів, прийомів та операцій.
7. Сутність методу критичного аналізу наукової і методичної літератури, практичного досвіду. Чим диктується вибір конкретних методів дослідження?
8. Поділ основних типів методів за ознаками: мети і способу реалізації. Де використовуються і за якою ознакою первинні методи?
9. З якою метою використовуються вторинні методи обробки та аналізу отриманих даних?
10. Методи теоретичних та емпіричних досліджень.
11. Методи спостереження та збору даних. Методи вибіркового спостереження.
12. Методи групування.
13. Таблично-графічні методи.
14. Методи аналізу. Кластерний аналіз, СВOT-аналіз, SPACE-аналіз.
15. Методи прогнозування та моделювання.
16. Програмно-цільовий метод. Евристичні методи.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 5. Організація наукового економічного дослідження

1. Суть та основні етапи організації досліджень.
2. Реальний робочий план економічного дослідження.
3. Визначення мети і завдання наукового дослідження. Формулювання проблеми економічного дослідження.
4. Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження.
5. Конкретизація проблеми дослідження.
6. Основи методики планування наукового дослідження.
7. Робочий план. План-проспект. Орієнтована структура плану названої роботи.
8. Застосування системного підходу в наукових дослідженнях. Три базових положення, на яких ґрунтується поняття “система”.
9. Принципи системного підходу в наукових дослідженнях та їх характеристика.
10. Правила оформлення результатів наукових досліджень.

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень в економіці

1. Роль інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів.
2. Структура та призначення наукових документів.
3. Принципи збору інформаційного матеріалу.
4. Робота з літературними джерелами, даними офіційної державної статистики, звітними даними підприємства.

5. Реферативні збірники та бібліографічні покажчики. Правила складання бібліографії.
6. Інформація про об'єкт дослідження. Складові процесу накопичення та обробки наукової інформації.
7. Аналіз наукової літератури з теми. Науковий факт. Отримання та аналіз первинної інформації.
8. Робоча гіпотеза. Методи і засоби збору даних для перевірки робочої гіпотези.

Тема 7. Підготовка і оформлення наукових публікацій

1. Наукова публікація: поняття, функції, основні види.
2. Наукова монографія як вид наукової праці.
3. Наукова стаття та її структурні елементи.
4. Тези наукової доповіді (повідомлення).
5. Методика підготовки та оформлення публікації.
6. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
7. Техніка написання тексту. Реферат. Доповідь (повідомлення).

Тема 8. Дисертаційна робота як кваліфікаційне дослідження

1. Дисертаційна робота. Загальна схема наукового дослідження.
2. Формулювання назви роботи. Складання пояснювальної записки до вибору теми.
3. Затвердження теми. Складання індивідуального і робочого планів.
4. Мова і стиль дисертаційної роботи. Особливості наукової мови. Стилістичні особливості. Стислість.
5. Загальні вимоги до оформлення дисертаційної роботи. Нумерація. Подання текстового матеріалу. Літерні аббревіатури.
6. Ілюстрації. Таблиці. Формули. Посилання. Вимоги до цитування.
7. Список використаних джерел. Додатки.

5. Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань аспірантами

1. Предмет і сутність науки та її головна функція. Класифікація наук.
2. Науково-технічний потенціал та організація науково-дослідної діяльності в Україні.
3. Що являє собою наукове дослідження?
4. Дайте визначення поняттю „Теорія ” та назвіть функції наукових теорій.
5. Що виражають такі поняття: 1) закон; 2) закономірність; 3) парадокс.
6. Як може бути представлена типова логічна структура наукового дослідження?
7. Надайте визначення понять «Системний підхід (системний аналіз і синтез)».
8. Дайте визначення поняттю „Наукова діяльність”
9. На чому базується системний підхід в наукових дослідженнях?
10. Перелічте принципи системного підходу в наукових дослідженнях?
11. Що являє поняття “Системний аналіз”?
12. Що має забезпечити робоча гіпотеза?
13. Основні критерії визначення якості інформації в науковому дослідженні.
14. Назвіть вихідні джерела наукової інформації.
15. Що являє собою робочий інструментарій, який використовується в наукових дослідженнях?
17. Що являє наукова концепція?
18. Що являє поняття “гіпотеза”?
20. Дайте визначення поняття "методологія наукового дослідження":
21. Назвіть принципи наукової методології:
22. Розставити поняття у відповідності до їх характеристик: 1. Теорія. 2. Методологія. 3. Методика.
23. У сучасній методології науки діалектика – це?
24. Які основні групи загальних методів наукових досліджень?
25. Які є групи законів наукових досліджень в економіці?
26. Які закони належать до логічних?
27. Що передбачає закон виключеного третього?
28. На яких принципах формується наукова теорія в економіці:
29. Які методи належать до методів наукового пізнання?
30. Перелічте загальнонаукові методи наукових досліджень в економіці:
31. Що являють собою методи теоретичного дослідження?
32. Визначте методи теоретичного дослідження?
33. Що являє поняття “робоча методика”?
34. Класифікація спостережень у наукових дослідженнях:
35. Які з груп загальних методів наукового пізнання належать до методів емпіричного дослідження?
36. Які є умовиводи?
37. Наукова ідея як форма відображення у думках нового розуміння об'єктивної реальності.

38. За якими ознаками класифікують види економічного аналізу?
39. Завдання групування у наукових дослідженнях.
40. Які є методи інформаційно-логічного аналізу?
41. Що являє собою балансовий метод?
42. Балансовий метод як метод планування та аналізу господарсько-виробничої діяльності.
43. Що передбачає метод функціонально-системного підходу?
44. Які методи використовують для перевірки робочої гіпотези?
45. Моделювання як метод дослідження об'єктів пізнання на їх моделях.
46. Для чого застосовуються економіко-математичні методи аналізу?
47. Яке призначення мають наступні моделі: А) Статичні; Б) Динамічні; В) Аналітичні?
48. Назвіть ознаки синергетичних систем:
49. Мета і завдання факторного аналізу.
50. Що являють такі складові графічного методу: графік; графічний образ; поле графіка?
51. Що є основними елементами, які формують зміст мети дослідження?
52. Охарактеризуйте структурні елементи наукової статті.
53. Які є складові процесу накопичення та обробки наукової інформації?
54. Що являють наступні публікації: 1) Монографія. 2) Тези. 3. Наукова стаття?
55. Що являє собою конференція?
56. Аргументація як суцільно логічний процес.
57. Наведіть визначення дисертаційної роботи.
58. Що являє собою дисертаційна робота?
59. З чого розпочинається дисертаційна робота?

6. Підсумковий контроль

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
Ступінь вищої освіти “Доктор філософії”, спеціальність 071 “Облік і оподаткування”	Кафедра економіки, 2021-2022 навч. рік	Екзаменаційний білет № 1 з дисципліни “Методологія наукового дослідження та організація підго- товки дисертаційної роботи”	Затверджую Зав. кафедри _____ (підпис) Байдала В.В. 10.06.2020
Екзаменаційні запитання			
1. Дайте характеристику поняття «Наукове дослідження».			
2. В чому полягають особливості якості інформації в науковому дослідженні?			
<i>Тестові завдання різних типів</i>			
1. Яка з наведених відповідей найбільше відповідає поняттю „Теорія ”?			
1	Система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.		
2	Духовне, розумове відображення і відтворення об'єктивної реальної дійсності.		

3	Структурована система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта пізнання.
4	Думка, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки.

2. Що виражають такі поняття:

1. Закон.	А. Два протилежні твердження суджень, кожне з яких є переконливим доказом. В. Певний внутрішній суттєвий зв'язок явищ, процесів і особливостей матеріальних об'єктів. С. Певна впорядкованість подій, відносна постійність головних детермінуючих факторів.
2. Закономірність.	
3. Парадокс.	

3. Як може бути представлена логічна структура наукового дослідження:

1	Послідовністю «гіпотеза – проблема – теорія».
2	У вигляді послідовності: «ідея – гіпотеза – теорія».
3	У вигляді ланцюга такої послідовності: «проблема – гіпотеза – теорія».
4	Послідовністю «теорія – гіпотеза – проблема».

4. Дайте визначення поняттю „наукова діяльність”

..., спрямована на здобуття і використання нових знань.

5. Дайте визначення поняттю „наукова діяльність”

..., спрямована на здобуття і використання нових знань.

6. Перелічте принципи системного підходу в наукових дослідженнях?

Цілісність, всебічність, ..., ..., динамічність, випереджальне відображення.

7. Які є підходи до класифікації наук?

1	Методичний, гносеологічний, логічний.
2	Класичний, логічний, вибірковий.
3	Методологічний, гносеологічний, логічний.
4	Математичний, психологічний, тактичний.

8. Розставити поняття у відповідності до їх характеристик

1. Теорія.	А. Наука про структуру, логічну організацію, методи та засоби діяльності. Б. Система правил і прийомів використання певної сукупності методів дослідження, включаючи техніку й оперування різноманітними операціями під час пізнання. В. Структурована система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта пізнання.
2. Методологія.	
3. Методика.	

9. Які методи належать до методів наукового пізнання?

1	Статистико-економічні.
2	Загальнонаукові, конкретно-наукові і спеціальні.
3	Статистико-економічний, розрахунково-конструктивний, монографічний, економіко-математичний, експериментальний, абстрактно-логічний.
4	Монографічний, абстрактно-логічний, графічний, статистичний.

10. Метод функціонально-системного підходу – це:

У бланку відповідей впишіть правильну відповідь

7. Методи навчання

Вивчення даної дисципліни базується на діалектичному методі пізнання та загальноекономічних законах і має тісний зв'язок з такими дисциплінами, як економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, економетричне моделювання бізнес-проектів, теорії та концепції бухгалтерського обліку, облік і оподаткування в управлінні агробізнесом, цифрові технології в обліку агроформувань, методологія та праксеологія контролю господарської діяльності, теорія і методологія економічного аналізу, управління ризиками в оподаткуванні тощо.

Основними формами вивчення даної дисципліни є: лекції, семінарські і практичні заняття, а також самостійна робота аспірантів.

8. Розподіл балів, які отримують аспіранти

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамен та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії в Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого Вченою радою НУБіП України від 24.05.2017 р., протокол №11 із внесеними змінами Вченою радою НУБіП України від 29 травня 2020 р., протокол №10.

Таблиця 1. Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг аспіранта, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	зараховано
60-73	задовільно	зараховано
0-59	незадовільно	незараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}} \quad (2)$$

9. Методичне забезпечення

1. Єрмаков О.Ю. Методологія наукового дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи: Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів ступеня доктора філософії спеціальності галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Київ: ЦП Компрінт, 2021. 75 с.

2. Електронний навчальний курс: Методологія економічного дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4415>

10. Рекомендована література з дисципліни «Методика дослідження та організація підготовки дисертаційної роботи»

Базова

1. Закон України “Про вищу освіту” (від 01.07.2014 р. №1556-18) // [Законодавство України \(zakon.rada.gov.ua/go/1556-18\)](http://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18).

2. Закон України “Про освіту” (редакція від 24.06.2020, підстава - [725-IX](#)) // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. Ст.380.

3. Закон України “Про науково-технічну інформацію” (від 25.06.93. № 3323-III) // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 3. Ст.25.

4. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (від 26.11.2017. №848-VIII) // Відомості Верховної Ради України. 1999. №2 – 3. Ст. 20.

5. Закон України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” (від 11.07.2002 №2623-III) // Відомості Верховної Ради України. 2001. №48. Ст. 253.

6. Постанова Верховної Ради України “Про концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України” (від 13.07.99 №916-XIV) // Відомості Верховної Ради України. 1999. №37. Ст. 336.

7. Актуальні питання методології та практики науково-технічної політики / За ред. Б.А. Малицького. – К.: УкрІНТЕІ, 2001. 201с.

8. Антошкіна Л.І. Методологія економічних досліджень: підручник/ Л.І. Антошкіна, Д.М. Стеченко.- К.: Знання, 2015. 311с.

9. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підруч. для студ. екон. спец. вузів. – К.: Вища школа, 1997. 271с.

10. Добров Г.М. Наука о науке / Отв. ред. Н.В. Новиков. – 3-е изд., доп. и перераб. – К.: Наук. думка, 1998. 304с.

11. Єрмаков О.Ю. Основи наукових досліджень в економіці. Навчальний посібник. – Київ: ЦП «Компрінт», 2015. 90с.

12. Єрмаков О.Ю., Погрішук Г.Б., Чернодон В.І. Основи методології наукових економічних досліджень: Навчальний посібник. – Тернопіль: «Підручники і посібники», 2010. 290с.

13. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб./ за ре. А.А. Мазаракі. – 2-ге вид., допов. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун.-т, 2011. 296 с.

14. Клименко М.О. Основи та методологія наукових досліджень: навч. посіб./М.О. Клименко, В.П. Феценко, Н.М. Вознюк.- К.: Аграрна освіта. 2010. 351 с.
15. Крушельницька О.В. Метологія і організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003. 206с.
16. Лудченко А.А., Лудченко Я.А., Примак Т.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Лудченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. 114с.
17. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження. – Л.: Світ, 2001. 415с.
18. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Відп. за випуск Л.Г.Луценко / Держкомстат. – К., 2002. 316с.
19. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2003. 340с.
20. Нормативно-правові акти про наукову та науково-технічну діяльність у вищих навчальних закладах України: У 2 кн. / За ред. Ю.І. Горобця, М.І. Панова. - Х.: Право, 2001. – Кн.. 1. 784с.
21. Основи наукових досліджень: Навч. посібник / Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. - Л.: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
22. Перспективи інноваційного розвитку України: Зб. наук. ст. / За ред. Я.А. Жаліла. – К.: Альтерпрес, 2002. 160с.
23. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Порядок присудження наукових ступенів». – zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-p.
24. Постанова Кабінету Міністрів України від від 20 листопада 2019 р. № 943 «Про внесення змін до Порядку присудження наукових ступенів».- Урядовий портал. go.ua/
25. Пістунов І.М. Основи наукових досліджень: Курс лекцій. - Режим доступу: <http://library.donntu.edu.ua/bibl/fah/osnnaukdosldnepr.pdf>
26. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 254 с. - М.: Издательство РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. - 639с. - Режим доступу: http://dmeti.dp.ua/file/kdoczn_10892.pdf
27. Становление научной системы Украины: информационно-аналитические материалы / Под науч. ред. А.П. Шлапака, Я.С. Яцкива. – К.: ЦИНТП и ИН им. Г.М. Доброва НАН Украины, 2001. 34с.
28. Тимчасове положення «Про організування атестації здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Національному університеті біоресурсів і природокористування України».- К.: НУБіП України, 2020. 61 с.
29. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навч. посібник.- К.: ВД «Слово», 2003. 240 с.
30. Шейко В.М., Кушнарченко П.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. Київ: «Знання - Прес», 2002. 293 с.

Допоміжна

1. Єрмаков О.Ю. Методологічні аспекти дослідження організаційних форм аграрного виробництва.- Науковий вісник НАУ, №43, 2001.
2. Єрмаков О.Ю. Методологія економічного дослідження організаційних форм виробництва.- Економіка АПК, 2003, №1.
3. Єрмаков О.Ю. Організаційно-економічні засади ефективного господарювання в аграрній сфері в умовах вступу України до СОТ. - Вісник аграрної науки Причорномор'я.- Вип.4 (42). Миколаїв. 2007. С.11-19.
4. Єрмаков О.Ю., Кареба М.І. Методичні аспекти узагальненої економічної оцінки економічної ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Зб. наук. праць ЧДТУ. Серія «Економічні науки».- Черкаси: ЧДТУ, 2009. Вип.22. Ч.2. С.12-15.
5. Єрмаков О.Ю., Харченко Г.А. Методологічні засади формування агропродовольчого потенціалу сільськогосподарських підприємств. - Сталий розвиток економіки.- 2012.- №5 (15).- с.78-82.
6. Єрмаков О.Ю., Шевелюк О.О. Формування ефективного земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Монографія. - К.:ЦП «Компринт», 2013. 208с.
7. Єрмаков О.Ю., Лайко О.О. До методології формування стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств. - Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2014. Вип.200. Ч.2. с.107-114.
8. Єрмаков О.Ю. Методологія економічного дослідження аграрних проблем. - Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2014. Вип. 3 (80). Т.2. С.5-12.
9. Єрмаков О.Ю., Судомир М.Р. The methodology of assessing the competitive stability of enterprises. - Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2015. Вип.231. С.25-33.
10. Єрмаков О.Ю. та ін. Економічний потенціал сільськогосподарських підприємств: теорія і практика: монографія. За ред. професора О.Ю. Єрмакова. - К: ЦП «Компринт». 2017. 476 с.
11. Ermakov O.Yu., Velichko O.V., Bohach L.V., Nahorniy V.V.To question of estimation of production potential of agricultural enterprises (Web of Science Core Collection. Сайт – fcd.org.ua)
12. Єрмаков О.Ю.Гнатенко Є.Ю., Нагорний В.В. Інноваційне забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні: Монографія. - К.: ФОП Ямчинський О. В., 2019. 182 с.
13. Inna M. Novak, **Oleksandr Y. Ermakov**, Olesia A. Demianyshyna, Alla A. Revytska Digitalization As A Vector Of Technological Changes Of Ukraine (**Scopus**). - International Journal of Scientific & Technology Research, 2020. Volume 9, Issue 01, January 2020. 3429-3434.
14. Oleksandr Yu. Yermakov, Vitaliy I. Litvinov. Conceptual principles of effective labor motivation as a premise of competitive functioning of agricultural enterprises. - Optimum. economic studies. Nr 2 (100). 2020, 93-104 pp.